

Chemotherapie met Gemcitabine en Carboplatin gecombineerd met immuuntherapie Pembrolizumab

Interne Geneeskunde

Inleiding

Deze kuur bestaat uit twee soorten chemotherapie (cytostatica) en één immunotherapie. Daarnaast worden nog andere medicijnen voorgeschreven ter ondersteuning van de behandeling, bijvoorbeeld om bijwerkingen te voorkomen of te beperken. Waarschijnlijk zult u vragen hebben over de **gemcitabine / carboplatin en pembrolizumab** en wat u kunt verwachten van de behandeling. In deze folder vindt u antwoorden op een aantal veel gestelde vragen.

Kuur

Eén cyclus duurt 3 weken (21 dagen). We beginnen altijd met het tellen vanaf de eerste dag van de kuurcyclus; dit noemen wij dag 1.

cytostatica/medicijnen	dag			wijze van toediening
	1	8	9 t/m 21	
Gemcitabine	WEL	WEL	niet	infuus in 30 minuten
Carboplatin	WEL	WEL	niet	infuus in 30 minuten
Pembrolizumab	WEL	niet	niet	Infuus in 30 minuten

Totaal aantal kuren is afhankelijk van de mate van bijwerkingen en/of progressie. Maximaal 35 toedieningen pembrolizumab.

Aanvullende medicijnen

	Dag 1	Dag 8	Wijze van toediening
Granisetron 2 mg	1 uur voor start 2 mg nemen	1 uur voor start 2 mg nemen	Tabletten
Dexamethason 4 mg	1 uur voor start 8 mg	1 uur voor start 8 mg	Tabletten
Metoclopramide 10 mg	In geval van misselijkheid tot 3 keer per dag 10 mg		Tabletten of zetpillen

CHEMOTHERAPIE

Alle cellen in het lichaam delen zich om zich te kunnen vernieuwen. Kankercellen delen zich sneller dan andere lichaamscellen en kennen een ongeremde groei en uitbreiding, die zich niet houdt aan de natuurlijke grenzen van organen. Chemotherapie werkt doordat het een remmend effect heeft op de celdeling. Vanwege de snelle deling van kankercellen zijn ze gevoeliger voor de remmende werking van chemotherapie dan normale cellen. Door de remming van celdeling gaan de cellen in de tumor kapot en worden vernietigd. Doordat chemotherapie ook effect heeft op niet kwaadaardige cellen, ontstaan bijwerkingen van chemotherapie (zie verder).

IMMUNOTHERAPIE

Pembrolizumab is een immunotherapie. Immunotherapie kan het afweersysteem versterken en activeren, zodat kankercellen aangevallen worden. Immunotherapie kan ook invloed hebben op gezonde cellen, niet-kankercellen. Omdat het invloed heeft op het afweersysteem kan het afweersysteem ook normale organen en weefsels aanvallen. Hierdoor kunnen matige tot ernstige bijwerkingen optreden, dit worden immuun gerelateerde bijwerkingen genoemd. Deze bijwerkingen kunnen plaatsvinden op elk moment gedurende de behandeling of zelfs nadat de behandeling al is gestopt (zie verder).

Hoe wordt het toegediend?

De gemcitabine/carboplatin/pembolizumab kuur wordt toegediend via een infuus in de arm. Dit gebeurt op de dagbehandeling Enschede route E21. In totaal duurt deze behandeling ongeveer 2 uur. Als de kuur klaar is mag u naar huis. Omdat u, zeker bij de eerste keer, niet weet hoe u zich voelt, wordt afgeraden op eigen gelegenheid naar huis te gaan. We raden aan dat iemand u brengt en haalt. Die persoon mag ook tijdens de kuur bij u aanwezig zijn. Als u niemand heeft om u te brengen en op te halen, is vervoer per taxi mogelijk. Dit wordt door de meeste ziektekostenverzekeraars vergoed. Informeer hier van tevoren naar bij uw eigen ziektekostenverzekeraar. Uw behandelend arts kan dan een vervoersverklaring ondertekenen.

De dag vóór de kuur

Op de dag vóór dag 1 en vóór dag 8 van de kuur laat u **voor 10.30 uur** bij het laboratorium van het ziekenhuis bloed afnemen. Betreft het een kuur op maandag dan zal dit op vrijdag plaatsvinden. De arts of verpleegkundig specialist beoordeelt aan de hand van de bloeduitslagen of u een kuur kunt ontvangen. Zijn de bloedwaarden niet goed genoeg om de kuur te kunnen ontvangen, dan wordt u tussen 15.00 en 17.00 uur gebeld door de verpleegkundig specialist.

Bij bepaalde prikposten is het mogelijk om bloed af te laten nemen voor de kuur:

- Prikpost Wiedenbroek Haaksbergen vóór 10.00 uur.
- Afnamelaboratorium Medisch Spectrum Locatie Oldenzaal vóór 08.30 uur.
- Prikpost Losser Oldenhove vóór 08.30 uur.
- Prikposten Enschede vóór 11.00 uur.
- Prikpost Glanerbrug gezondheidscentrum vóór 8.45 uur.
- Op alle overige prikposten géén is afname mogelijk.

BIJWERKINGEN

Hier volgt een opsomming van de meest voorkomende bijwerkingen en adviezen wat te doen als deze optreden.

Vermindering werking beenmerg

In het beenmerg worden rode bloedcellen, witte bloedcellen en bloedplaatjes aangemaakt.

Door een behandeling met chemotherapie kan de aanmaak van deze 3 types bloedcellen verminderen. Uw behandelend arts of verpleegkundig specialist controleert voor elke kuur of de bloedwaarden voldoende zijn voor het toedienen van een kuur.

Door de verminderde aanmaak van bloedcellen kunnen verschillende problemen optreden:

- Een laag aantal witte bloedcellen geeft een verhoogd risico op infecties. Een infectie kan veel heftiger verlopen als het aantal witte bloedcellen laag is. Indien het aantal witte bloedcellen te laag is en u koorts heeft, krijgt u laagdrempelig antibiotica of moet u in het ziekenhuis opgenomen worden.
- Een laag aantal rode bloedcellen kan vermoeidheid en kortademigheid veroorzaken. Heel soms is een bloedtransfusie met rode bloedcellen nodig.

- Een laag aantal bloedplaatjes geeft meer kans op bloedingen. Als de bloedplaatjes te laag zijn heeft u risico op een bloedneus, blauwe plekken of rode vlekjes op de benen of elders op het lichaam. (wanneer u bloedverdunders gebruikt worden tijdens de behandeling met chemotherapie vaker bloedwaarden gecontroleerd). Heel soms is een bloedtransfusie met bloedplaatjes nodig.

Neem direct contact op met het ziekenhuis:

Als u koorts krijgt van 38.5 °C of hoger. (met uitzondering op de dag van toediening, zie verder)

Als u bloedingen krijgt

Koorts op de dag van toediening

Koorts is een verhoging van de lichaamstemperatuur boven de 38.5 °C. Door de behandeling kan koorts op de dag van toediening ontstaan. De koorts verdwijnt meestal spontaan binnen 24 uur na toediening. Neem contact op met het ziekenhuis indien de koorts van 38.5 °C of hoger op de dag van toediening nog niet is verdwenen na 24 uur.

Griepig gevoel, spierpijn

Door de behandeling kunt u een griepig gevoel krijgen. Klachten hierbij kunnen zijn:

- Algehele malaise
- Koorts
- Hoofdpijn
- Verminderde eetlust
- Spierpijn (overal in het lichaam, zoals nekpijn, rugpijn, pijn aan de ledematen)
- Gewrichtspijn
- Pijn in de botten

Het griepig gevoel is meestal van korte duur. Het begint enige uren na toediening en houdt 1 tot 2 dagen aan. Indien nodig mag u hiervoor paracetamol gebruiken, zonodig tot maximaal 4 keer daags 1000 mg. Meestal verdwijnt dit weer spontaan.

Huiduitslag

Door de behandeling kunt u huiduitslag krijgen. We spreken van uitslag wanneer er op de huid bepaalde veranderingen optreden zoals roodheid, vlekken, puisten, pukkels of blaasjes. Dit kan optreden over de gehele huid of in de vorm van plaatselijke uitslag.

- Huidreacties kunnen verergeren door blootstelling aan zonlicht. Vermijd daarom fel licht op de huid en bescherm de huid met kleren en zonnebrandcrème
- Verzachtende en beschermende crèmes en zalven bevatten geen werkzame bestanddelen, maar houden de huid wel soepel en voorkomen verdere uitdroging van de huid. Klachten als jeuk, schilfering, kloven en branderige plekken verminderen door deze middelen. Zij zijn zonder recept verkrijgbaar (bijvoorbeeld lanettecrème, cetomacrogolcrème)

Misselijkheid en braken

Dit is een veel gevreesde bijwerking van chemotherapie. Er worden echter maatregelen genomen om dit zo weinig mogelijk te laten voorkomen. Van uw arts krijgt u recepten mee voor medicatie ter voorkoming van misselijkheid (zie hiervoor de tabel op blz 1). Als u toch nog misselijk bent, neem dan zonodig 3 keer per dag metoclopramide. Als u zo misselijk bent dat u deze niet kunt slikken, vraag dan om zetpillen. Bij de meeste patiënten helpt metoclopramide goed. Als u niet kunt eten, probeer dan in elk geval voldoende te drinken. Als u erg misselijk bent geweest, kan de arts u voor de volgende kuur extra medicatie voorschrijven tegen misselijkheid.

Tevens kan er sprake zijn van verminderde eetlust of veranderde smaak.

Neem direct contact op met het ziekenhuis:

Als u langer dan 24u misselijk bent of braakt en geen drinken kunt binnenhouden.

Obstipatie

Obstipatie kan een bijwerking zijn van de granisetron die u krijgt ter voorkoming van misselijkheid. Hebt u meer dan 3 dagen geen ontlasting of heeft u heftige buikkrampen, neem dan contact op met het ziekenhuis. Als de obstipatie niet zo heftig is maar wel hinderlijk, meldt dit dan aan uw arts of verpleegkundig specialist tijdens het volgende polikliniekbezoek, er zijn goede medicijnen om dit te voorkomen.

Advies bij obstipatie:

- Om obstipatie te voorkomen is het belangrijk dat u genoeg drinkt en beweegt.
- Eet voldoende volkoren producten, groenten en fruit.

Diarree

Ook het omgekeerde, diarree kan voorkomen. Indien de diarree 4 keer per dag of vaker komt en meer dan 24 uur aanhoudt, neem dan contact op met het ziekenhuis. Ook moet u contact opnemen met het ziekenhuis als er bloed bij de ontlasting zit.

Advies bij diarree:

- Drink voldoende (minimaal 1,5-2 liter = 10-14 glazen) in de vorm van water, thee, bouillon, niet-koolzuurhoudende dranken.
- Zorg voor extra zout inname door regelmatig extra bouillon of soep te nemen (eventueel ORS, oral rehydration salt, te verkrijgen via apotheek of drogist).
- Zorg voor variatie en vezels uit groenten en fruit, die helpen de ontlasting in te dikken.
- Neem frequente kleine maaltijden en combineer het eten met iets te drinken.
- Beperk het gebruik van producten zoals koffie, alcohol, koolzuurhoudende dranken, ui, prei, koolsoorten en scherpe kruiden/specerijen.
- Neem maximaal 2-3 keer per dag melkproducten.
- Gebruik geen probiotica bij chemotherapie.
- 'Stoppende' voedingsmiddelen (zoals banaan, witte rijst) of een 'stoppend dieet' bestaan niet.

Haaruitval

Volledige haaruitval kan voorkomen bij deze behandeling. Het is goed om te bedenken of u een haarwerk wilt aanschaffen. Een goed haarwerk is duur en wordt vaak maar deels vergoed door de ziektekostenverzekeraar. Bij iedere pruik hoort een ingevuld machtigingsformulier. Deze formulieren zijn verkrijgbaar op de afdeling, ze worden ook uitgereikt tijdens het voorlichtingsgesprek bij de oncologieverpleegkundige. Er zijn ook alternatieven voor een haarwerk, zoals hoeden of petten. De haaruitval is tijdelijk en uw haar zal weer terugkomen als de kuren zijn afgelopen, meestal na ongeveer 2 maanden. In uitzonderlijke gevallen komt het haar niet of niet volledig terug. Niet alleen het hoofdhaar valt uit, ook de wenkbrauwen, wimpers en het schaamhaar kunnen uitvallen, maar dit kan in mindere mate zijn.

Wij passen geen zogenaamde 'cold-cap' toe, omdat in de praktijk blijkt dat op het einde er altijd toch zoveel haaruitval is dat alsnog een haarwerk moet worden aangeschaft en de procedure als onaangenaam wordt ervaren.

Ziektekosten en vergoeden

Wanneer u bij een zorgverzekeraar bent aangesloten heeft u in veel gevallen recht op een vergoeding. Deze vergoeding kan variëren en is onder andere afhankelijk van uw ziektekosten- verzekeraar en het door u aangevraagde verzekeringspakket. Op de vergelijkingssite van Independer kunt u een overzicht vinden van de vergoedingen per zorgverzekeraar en de ziektekosten pakketten. **Via de volgende link zijn de vergoedingen per zorgaanbieder te vinden:**

<https://www.independer.nl/zorgverzekering/vergoedingen/pruiken.aspx>

Machtigingen

Bij iedere pruik hoort een ingevuld machtigingsformulier. Deze formulieren zijn verkrijgbaar op de afdeling. Ze worden ook uitgereikt tijdens het voorlichtingsgesprek dat u krijgt bij de oncologieverpleegkundige/verpleegkundig specialist.

Leverfunctiestoornissen

Door de behandeling kan de leverfunctie verstoord raken. Stoornissen van de leverfunctie zijn vaak te zien aan afwijkingen in het bloed. Daar zult u in eerste instantie niet veel van merken. Pas bij ernstige leverfunctiestoornissen kunt u klachten krijgen als vermoeidheid, complete malaise of het geel worden van de huid of ogen (geelzucht). Als er leverfunctiestoornissen optreden, kunnen die het verloop van de behandeling veranderen. U krijgt bijvoorbeeld een lagere dosis toegediend of de behandelend arts schrijft een ander middel voor.

Nierfunctiestoornissen

Door de behandeling kan er een beschadiging aan het nierweefsel ontstaan waardoor de functie van de nieren achteruit kunnen gaan. Het is vooral belangrijk dat u thuis voldoende drinkt. Dit betekent 1,5 - 2 liter drinken. Bij extra vochtverlies door een andere oorzaak zoals bijvoorbeeld warm weer, diarree of koorts, is het wenselijk dat u meer drinkt. Probeer niet alleen water te drinken, maar wissel dit af met bijvoorbeeld vruchtensap, tomatensap, thee, bouillon of sportdrank. Om een verslechtering van de nierfunctie vroegtijdig op te kunnen sporen wordt voorafgaande aan iedere kuur uw bloed en soms ook uw urine onderzocht. Pas op met medicatie die uw nierfunctie kunnen schaden zoals bijvoorbeeld ibuprofen.

Reactie op Carboplatin

Bij sommige patiënten treedt tijdens het toedienen van carboplatine een overgevoeligheidsreactie op waarbij huiduitslag, jeuk, rugpijn, koorts, een rood gezicht en benauwdheid kunnen optreden. Geef aan indien u deze klachten bemerkt. Het infuus wordt dan (tijdelijk) stopgezet.

Gehoorafwijkingen

Door de behandeling kan er hoge tonen doofheid en oorsuizen optreden. Soms is alleen het horen in gezelschap moeilijker. Met behulp van een audiogram (gehooronderzoek) kunnen eventuele tekenen van gehoorverlies vroegtijdig worden onderkend.

Vermoeidheid

Tijdens de kuren kunt u merken dat u sneller vermoeid kan worden. Zoek de balans tussen activiteit en rust. Probeer zoveel mogelijk te bewegen. Verdeel uw energie goed. De mate van vermoeidheid is verschillend, de duur ook. Sommige patiënten blijven ook na het einde van de behandeling vermoeider of hebben last van (milde) concentratiestoornissen. Via de oncologieverpleegkundige kunt u voorlichting krijgen over oncologische fysiotherapie.

Advies:

- Het is belangrijk een ritme in de dag te houden.
- Verspreid uw activiteiten over de dag.
- Plan de belangrijkste activiteiten op dat tijdstip van de dag, wanneer u de meeste energie heeft.
- Stel prioriteiten en wissel drukke dagen en rustdagen zoveel mogelijk af.
- Maak overdag tijd vrij voor een dutje.
- Accepteer hulp van anderen als het gaat om boodschappen doen, koken of schoonmaken.
- Eet verantwoord en licht en drink voldoende water.
- Blijf in beweging, maak bijvoorbeeld regelmatig een korte wandeling.

Pijnlijke mond en lippen

Om dit te voorkomen kunt u beginnen met het goed schoon houden van de mond. Dit betekent minimaal 2 keer per dag tandenpoetsen met een niet te harde borstel en 4 keer per dag de mond spoelen met zout water (1 mespuntje zout in 1 glas water) of afgekoelde kamillethee. Houdt de lippen goed schoon en vet ze regelmatig in (ook de mondhoeken) met vaseline crème of een andere vette crème. Als u last krijgt van een droge mond helpt het kauwen op een kauwgom (suikervrij) of het zuigen op een suikervrij zuurtje. Als de mond zo pijnlijk wordt dat u niets meer kunt eten of drinken, neem dan contact op met het ziekenhuis.

Oedemateuze onderbenen

Door gemcitabine kunt u wat meer vocht vasthouden, met name rondom de enkels en onder de ogen. Leg de benen hoog als u zit, wikkel de voeten goed af tijdens het lopen en mocht u in het bezit zijn van een bed waar het voeteneind omhoog kan, doet u dit dan.

Overgang

Indien u nog menstrueert, kunt u door de chemotherapie in de overgang komen. Soms is dat tijdelijk, en keren de menstruaties enkele maanden en soms zelfs een paar jaar na het einde van de kuren weer terug. De overgang kan ook blijvend zijn, met name indien u ouder dan 40 jaar bent.

De 'overgang' betekent dat de eierstokken geen vrouwelijk geslachtshormonen meer produceren en er geen eicellen tot rijping komen. Door de overgang kunnen er stemmingswisselingen optreden (depressieve gevoelens, prikkelbaarheid) en opvliegers (met vaak ook wel nachtzweeten). Ook kan er botontkalking optreden.

Indien u (nog) kinderwens heeft, is het belangrijk om dit vóór de start van de chemotherapie met uw behandelend arts te bespreken, zodat er eventueel maatregelen getroffen kunnen worden.

Indien u veel last heeft van deze overgangsklachten, meld dit dan ook aan uw behandelend arts zodat er gezocht kan worden naar ondersteunende maatregelen. Tijdens de kuren mag u niet zwanger worden, zie ook hieronder.

Schildklierproblemen (door pembrolizumab)

Het gevolg kan zijn een te snel of een te traag werkende schildklier. Een te snel werkende schildklier maakt te veel schildklierhormoon aan. Hierdoor versnellen lichamelijke en geestelijke processen. Als gevolg van snel werkende schildklier kunnen de volgende klachten ontstaan:

- Hartkloppingen
- Beven
- Zweten
- Een gejaagd of geïrriteerd gevoel
- Vermoeidheid
- Diarree
- Plotseling gewichtsverlies
- Een opgezette schildklier

Een traag werkende schildklier maakt te weinig schildklierhormoon aan. Hierdoor vertragen lichamelijke en geestelijke processen. Als gevolg van traag werkende schildklier kunnen de volgende klachten optreden:

- Verlies van emotie en enthousiasme
- Extreme vermoeidheid
- Hartproblemen
- Libidoverlies
- Gevoeligheid voor kou
- Gewichtstoename

Bijwerking aanvullende medicijnen

De meest voorkomende bijwerkingen van dexamethason:

- Stemmingwisselingen
- Rood gelaat
- Meer eetlust
- Slaapproblemen

Mocht u diabetes mellitus hebben en zelf uw glucosegehalte controleren dan is het raadzaam om dit wat vaker te doen, aangezien dexamethason bloedsuikers kunnen verhogen. Mocht u bekend zijn bij een diabetes verpleegkundige, neem dan contact met hem of haar op voor een eventueel bijspuitschema.

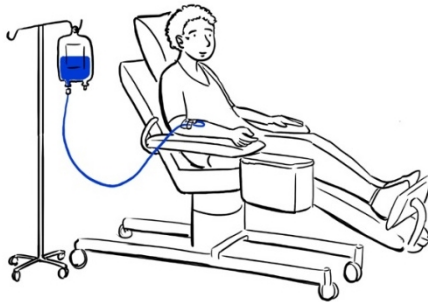
De meest voorkomende bijwerkingen van granisetron:

- Hoofdpijn (zonodig kunt u hiervoor paracetamol innemen)
- Verstopping (zonodig kan een laxeermiddel worden voorgeschreven)

Pembrolizumab (immuuntherapie)

Informatie over behandeling met immuuntherapie

U wordt binnenkort met immuuntherapie behandeld. Waarschijnlijk heeft u in het ziekenhuis een filmpje gezien over immuuntherapie, hoe immuuntherapie werkt en welke bijwerkingen kunnen optreden. Wilt u het filmpje nog een keer zien?

Kijk op: <https://youtu.be/TI0sy73uoYI>

Immuuntherapie

Immuuntherapie is een behandeling met medicijnen die ervoor zorgt dat uw eigen immuunsysteem actiever gaat werken. Uw immuunsysteem kan zo de kankercellen beter herkennen en vernietigen. Net als andere medicijnen, heeft immuuntherapie soms bijwerkingen. Omdat de immuuntherapie zich in het hele lichaam verspreidt, kan het in uw hele lichaam bijwerkingen veroorzaken.

Mogelijke bijwerkingen

1) Toilet:
buikpijn, diarree, dunne of slijmerige ontlasting, bloed bij de ontlasting

Urine:
vaker of juist minder vaak plassen. Veranderde kleur van de urine

2) Ademhaling:
keelpijn, hoesten of moeite met ademen

3) Huid:
jeuk, roodheid of blaasjes of schilfers op de huid

4) Gewicht:
verandering in uw gewicht

5) Fitheid:
vermoeidheid of suf voelen

6) Eetlust/drinken:
verminderde eetlust, misselijkheid, veel dorst

7) Hart:
hartkloppingen, pijn op de borst

8) Ogen:
slechter zicht, wazig of dubbel zien, geel kleurend oogwit, rode pijnlijke ogen

9) Koorts:
hoge temperatuur (boven 38.5 graden Celsius)

10) Pijn:
spier-/gewrichtspijn, spierzwakte of stijfheid, buikpijn, hoofdpijn

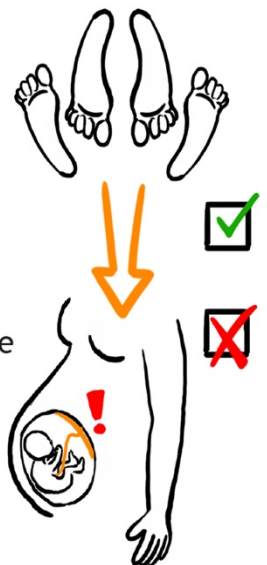
11) Gevoel:
depressie, prikkelbaarheid, ernstige vermoeidheid

Informatie over behandeling met immuuntherapie

U kunt ook andere klachten ervaren. Het is belangrijk dat u uw bijwerkingen bij uw verpleegkundige of behandelend arts van het ziekenhuis meldt. Door op tijd uw behandelaar te raadplegen kan voorkomen worden dat uw bijwerking erger wordt. En dat de behandeling vroegtijdig moet stoppen vanwege de bijwerkingen.

Bij immuuntherapie hoeft u geen bijzondere maatregelen te nemen wat betreft hygiëne. U kunt gewoon hetzelfde toilet blijven gebruiken als uw gezinsleden, uw (klein)kinderen knuffelen of met uw partner vrijen.

Het is wel belangrijk dat een zwangerschap voorkomen wordt i.v.m. mogelijke schade aan het ongeboren kind. Gebruik zo nodig voorbehoedsmiddelen tot vijf maanden na de laatste toediening.

VEEL GESTELDE VRAGEN

Wat mag ik eten en drinken?

In principe mag u alles eten en drinken. Wij raden u wel aan, vanwege de kans op verminderde weerstand geen rauw vlees of rauwe vis (barbecue!) of softijs te eten.

Tijdens de kuur kan uw smaak en reuk veranderen en kan de eetlust minder worden. Indien gezond eten moeilijk wordt, probeer dan zo gevarieerd mogelijk te eten en vaker kleinere hoeveelheden te eten.

Veel supplementen en kruidengeneesmiddelen hebben een negatief effect op de werking van de chemotherapie. Denk hierbij o.a. aan visolie, wietolie en Sint Janskruid. Het advies is om af te zien van dergelijke middelen en het gebruik van deze middelen te overleggen met behandelend arts.

Voor meer informatie kijkt u op www.voedingenkankerinfo.nl

Wat mag ik wel en niet doen?

U mag eigenlijk net zoals anders alles doen. Wel adviseren we in de zon een bedekking voor uw hoofd te dragen en de aan de zon blootgestelde lichaamsdelen in te smeren met een zonnebrandcrème met hoge beschermingsfactor (minimaal factor 30). Als u twijfelt of iets wel of niet mag/kan tijdens de behandeling, vraag dit dan aan uw behandeld arts en/of oncologieverpleegkundige in het ziekenhuis bij uw volgende afspraak.

Lichamelijk contact en seksualiteit

Veel vragen gaan over intiem contact, zoals knuffelen of het geven van een zoen. Zover men weet, leidt dit niet tot schadelijke effecten. U hoeft zoenen, intimiteit en lichamelijk contact niet te mijden. Het is niet bekend of, en in welke mate cytostatica opgenomen worden in het sperma of het slijmvlies van de vagina. Gebruik daarom, gedurende de risicoperiode (zie onder), bij seksueel contact altijd een condoom.

Cytostatica kunnen aangeboren afwijkingen veroorzaken bij het ongeboren kind. Het is daarom raadzaam voor zowel vrouwelijke als mannelijke patiënten tijdens en na de behandeling met chemotherapie zwangerschap te voorkomen door anticonceptie te gebruiken.

U kan de anticonceptie maatregelen en hoelang deze toegepast moeten worden bespreken met uw behandelend arts. Over het algemeen is het advies minstens een periode van een half jaar aan te houden. Indien er tijdens de behandeling een vermoeden van zwangerschap is, breng dan direct uw arts op de hoogte.

BESCHERMENDE MAATREGELEN

Schadelijke effecten chemotherapie

Uit onderzoek blijkt dat cytostatica schadelijk kunnen zijn voor gezonde mensen. Vooral verpleegkundigen, die hier tijdens hun werk veel mee in aanraking komen lopen een risico. Mogelijk hebt u al gemerkt dat zij hiervoor extra beschermende maatregelen nemen, zoals het dragen van handschoenen. Omdat u thuis slechts korte tijd in aanraking komt met cytostatica, zijn de risico's voor u en uw naasten klein te noemen. Toch vinden wij het belangrijk om u op een aantal zaken te wijzen. Voor u en uw naaste/mantelzorgers houdt het in dat het contact met afbraakproducten van cytostatica zo klein mogelijk dient te zijn en welke beschermende maatregelen/voorschriften u kunt treffen.

Risicoperiode

Tijdens de risicoperiode worden afbraakproducten van cytostatica uitgescheiden via uitscheidingsproducten. Dat zijn urine, ontlasting, braaksel, bloed, sperma, wondvocht en transpiratievocht. De risicoperiode voor deze behandeling is **4** dagen vanaf de toediening op dag 1, en vanaf toediening op dag 8. Tijdens **deze** periode gelden onderstaande beschermende maatregelen.

Beschermende maatregelen

Als uw naaste/mantelzorgers u helpt met de persoonlijke verzorging en daarmee mogelijk in contact kan komen met bijvoorbeeld braaksel of urine, dan kan diegene het beste plastic wegwerphandschoenen dragen. De aanschaf van de handschoenen voor u en uw naaste/mantelzorgers zijn voor eigen rekening.

Gebruik van toilet

Wij adviseren mannen zittend te urineren. Spoel het toilet na gebruik 2 x door met gesloten deksel. Was uw handen na toiletgebruik

Wasgoed

Normaal bevuilde was kan gecombineerd worden met andere was.

Sterk bevuilde was die in aanraking is gekomen met urine, ontlasting of braaksel wast u liever apart.

Braaksel

Indien mogelijk gaat u naar het toilet indien u moet braken. Wanneer dit niet mogelijk is gebruik dan zoveel mogelijk wegwerpmateriaal. Braaksel mag worden weggegooid in het toilet. Spoel het toilet 2x door met gesloten deksel. Was uw handen met zeep na het braken of opruimen van braaksel. Bent u misselijk en braakt u af en toe, leg een wegwerponderlegger of een handdoek op het kussen. Als uw naaste of mantelzorgers het braaksel opruimt, dan kan diegene het beste wegwerphandschoenen dragen.

Zwangerschap en chemotherapie

Wanneer iemand in uw familie/kennissenkring zwanger is, heeft dit geen consequenties voor de omgang. U mag gewoon contact hebben met de zwangere. Deze mag u ondersteunen waar nodig met de nodige voorzorgmaatregelen zoals in deze folder staat beschreven.

Werken tijdens en na behandeling

Aan het werk blijven of het werk weer oppakken na een periode van afwezigheid kan ten goede komen aan uw welbevinden en herstel. Werk kan, naast een inkomen, afleiding en houvast bieden. De mate waarin mensen wel of niet kunnen werken tijdens en na de behandeling is afhankelijk van verschillende factoren. Indien uw ziekte, de bijwerkingen van de behandeling, en de soort werkzaamheden die u doet het toelaten, raden wij u aan om (voor een deel) aan het werk te blijven tijdens de behandeling. Hiervoor zijn geen algemene adviezen te geven. Er zijn wel algemene tips en adviezen over het onderhouden van contact met uw werkgever, overleg met uw bedrijfsarts, en wetgeving. Deze informatie kunt u bijvoorbeeld vinden op de website www.kanker.nl en kankerenwerk.nl.

Parkeerkaart

Tijdens uw behandeling kunt u mogelijk in aanmerking komen voor korting op de parkeerkosten. Dit kunt u aanvragen bij de balie van de centrale receptie. Voor actuele informatie hierover: www.onsmst.nl parkeerkorting.

Belkaart Medisch Spectrum Twente bij behandeling met chemotherapie	
Niet-spoedeisende klachten	Ernstige en spoedeisende klachten
<i>Neem contact op met de verpleegkundig specialist tijdens kantooruren of meld dit bij het volgende polibezoek</i>	<i>Neem direct contact op met het ziekenhuis</i>
Temperatuurverhoging van 38.0-38.4°C	Temperatuurverhoging van 38.5°C of hoger en/of koude rillingen
Duizeligheid of ernstige vermoeidheid, waarbij u meer dan de helft van de dag op bed/bank ligt	Plotseling ontstaan van ernstige huiduitslag
Pijn in de mond, waardoor u problemen of pijn heeft bij het slikken	Een bloedneus die langer dan 5 minuten duurt, terugkerende bloedneuzen of aanhoudend bloeden van een wondje
Pijnlijke of branderige ogen	Bloed in de urine of zeer hevige menstruatie Bloed in de ontlasting of zwarte ontlasting
Blauwe plekken zonder dat u zich heeft gestoten	Plotselinge kortademigheid of pijn bij de ademhaling
Langer dan 3 dagen geen ontlasting	U bent langer dan 24u misselijk of u braakt en kunt daardoor geen drinken binnenhouden
U kunt minder dan 1 liter per dag drinken.	Vaker dan 4x per dag diarree en dit duurt langer dan 24u
Tintelingen of een doof gevoel in vingertoppen of tenen (tenzij uw arts/oncologieverpleegkundige u hierover heeft voorgelicht)	
Pijn bij het plassen en/of erg donkere urine	

Vragen stelt u in principe tijdens het bezoek aan de arts of bij het bezoek aan de dagbehandeling.

Indien uw vraag niet kan wachten tot dit volgende bezoek belt u:

Telefoonnummers

Tijdens kantoortijden (maandag t/m vrijdag van 8:30-16.30u)

Verpleegkundig specialisten: Brigitte Heck en Elvera Meussen.

Secretariaat interne geneeskunde: **053-4872440**

Buiten kantoortijden, alleen bij spoedeisende klachten die niet kunnen wachten tot de volgende werkdag:

MST centrale: **053-4872000**

Vragen naar de dienstdoende internist